

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนาม : เมื่อสหายกลายเป็นศัตรู

จุลชีพ ชินวรรณโณ

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

จีนและเวียดนามเป็นเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกัน และได้มีความสัมพันธ์กันมานานหลายศตวรรษในอดีต^(๑) แต่ความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามได้มีขึ้น เมื่อสาธารณรัฐประชาชนจีนภายใต้การนำของประธานเหมา เจ๋อ ตุง ได้ประกาศยอมรับฐานะของรัฐบาลของโฮจิมินห์ เมื่อกลางเดือนมกราคม คศ. ๑๙๕๐ สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศแรกที่เปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามของโฮจิมินห์ ก่อนสหภาพโซเวียต นับแต่นั้นเป็นต้นมา จีนได้กลายเป็นสหายสนธิร่วมอุดมการณ์ของเวียดนาม และได้ให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามอย่างมากมายังทางเศรษฐกิจและทางทหาร ในการทำสงครามต่อสู้กับฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา จนกระทั่งประสบชัยชนะยึดเวียดนามได้ทั้งหมด

ในเดือนเมษายน คศ. ๑๙๗๕ หลังจากนั้นไม่นานความขัดแย้งระหว่างจีนกับเวียดนามก็เริ่มปรากฏให้เห็น และความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศได้เริ่มเลวร้ายลง ในเดือนกุมภาพันธ์ คศ. ๑๙๗๙ จีนได้ส่งกำลังทหารเข้าโจมตีเวียดนามทำสงคราม “สังสอน” เวียดนามที่บริเวณชายแดน ต่อมาเวียดนามได้จัดพิมพ์สมุดปกขาว^(๒) เป็นเอกสารที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนามในช่วง ๓๐ ปีที่ผ่านมา สมุดปกขาวของเวียดนามนี้ได้โจมตีจีนว่า “ทรยศต่อประชาชนเวียดนาม” สหายร่วมอุดมการณ์ได้กลายเป็นศัตรูที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันได้ ตลอดเวลา ๓๐ ปีที่ผ่านมา ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนามได้เริ่มต้นจากมิตรภาพและเปลี่ยนแปลงเป็นความขัดแย้ง จากสหายสนิทที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาเป็นศัตรูที่ไม่อาจประนีประนอมได้ ทำให้สหายจึงกลายเป็นศัตรู ทำให้จีนกับเวียดนามจึงมีความขัดแย้งกันจนถึงกับทำสงคราม

(๑) สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนามในอดีต อ่าน Joseph Buttinger, *Vietnam: A Political History*, (New York: Praeger Publishers, 1969) หน้า 19-54.

(๒) *The Truth About Vietnam-China Relations Over The Last Thirty Years*, Ministry of Foreign Affairs, Socialist Republic of Vietnam, 1979.

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนามว่า มีความเป็นมาอย่างไร เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่าง ๒ ประเทศนี้ในปัจจุบัน และเพื่อช่วยในการวิเคราะห์จะแบ่งช่วงเวลาความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนามตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๕๐ ถึง ปัจจุบัน เป็น ๔ ช่วง คือ ช่วงที่หนึ่งระหว่าง ค.ศ. ๑๙๕๐-๑๙๕๔, ช่วงที่สองระหว่าง ค.ศ. ๑๙๕๕-๑๙๖๔, ช่วงที่สามระหว่าง ค.ศ. ๑๙๖๕-๑๙๗๕ และช่วงที่สี่ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๗๖ ถึงปัจจุบัน

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนาม ค.ศ. ๑๙๕๐-๑๙๕๔

เหงียน ไอ คว็อก (Nguyen Ai Quoc) หรือที่เรารู้จักกันในนามของ โฮชิมินห์ ได้ก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ตามคำแนะนำขององค์การคอมมิวนิสต์สากลหรือโคมิเนเทอร์น ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๓๐ เพื่อต่อต้านจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสที่ยึดครองอินโดจีนอยู่ในขณะนั้น^(๓) ต่อมาเมื่อญี่ปุ่นเข้ามายึดครองเวียดนามและอินโดจีนในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง โฮชิมินห์และพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้ร่วมมือ

กับฝ่ายสัมพันธมิตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การสืบราชการลับ โอ เอส เอส ของสหรัฐอเมริกาต่อต้านญี่ปุ่น เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง โฮชิมินห์ได้ประกาศเอกราชของเวียดนาม ณ จตุรัสบาตินห์ ในนครฮานอย เมื่อวันที่ ๒ กันยายน ค.ศ. ๑๙๔๕ ต่อมาฝรั่งเศสก็พยายามหวนกลับเข้ามาใช้อำนาจเข้าครอบครองเวียดนามอีก โฮชิมินห์ได้พยายามต่อสู้ขัดขวางไม่ยอมให้ฝรั่งเศสกลับมาใช้อำนาจในเวียดนามอีกครั้งหนึ่ง^(๔)

ในวันที่ ๑๔ มกราคม ค.ศ. ๑๙๕๐ โฮชิมินห์ ได้แถลงว่า “รัฐบาลของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามขอแถลงต่อรัฐบาลทุกประเทศในโลกว่า รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลที่ต้องตามกฎหมายของประชาชนชาวเวียดนามทั้งหมดบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน รัฐบาลนี้พร้อมที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับรัฐบาลของทุกประเทศซึ่งยอมรับความเท่าเทียมกัน อธิปไตยเหนือดินแดนและเอกราชแห่งชาติของเวียดนาม”^(๕) หลังจากนั้นอีก ๔ วัน ในวันที่ ๑๘ มกราคม ๑๙๕๐ สาธารณรัฐประชาชนจีนภายใต้การนำของ เหมา เจ๋อตุง ได้ประกาศรับรองอย่างเป็นทางการและ

(๓) Jean Lacouture, *Ho Chi Minh: A Political Biography*, (New York: Vintage Books, 1968) หน้า 58.

(๔) Dennis J. Duncanson, *Government and Revolution in Vietnam*, (London: Oxford University Press, 1968) หน้า 140-197.

(๕) Ho Chi Minh, *Selected Works Vol. III*, (Hanoi: Foreign Languages Publishing House, 1962) หน้า 192.

เปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับรัฐบาลของ โฮ-ชิมินห์ นับเป็นประเทศแรก ต่อมาในวันที่ ๓๑ มกราคม สหภาพโซเวียตก็จำต้องรับรองรัฐบาล โฮชิมินห์ เพื่อมิให้น้อยหน้าจีน

การที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนประสบชัยชนะ จนสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน ในเดือน ตุลาคม ๑๙๔๙ และการที่จีนสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับรัฐบาล โฮชิมินห์ มีส่วนสำคัญต่อกำลังขวัญและการต่อต้านฝรั่งเศสของ โฮชิมินห์ และพรรคพวก เช่น โว เหงียน เซียบ และ ฟาม วันดง ทำให้กองกำลังของโฮชิมินห์ มีที่พักพิงด้านหลังอย่างปลอดภัย สามารถอาศัย ดินแดนของจีนตามพรมแดนเป็นที่ชุมนุมพล พักผ่อน เติมเสบียง ฝึกปรือ และตระเตรียม สงครามกับฝรั่งเศส จีนได้ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนทางด้านอาวุธมากมาย^(๖) ภายในฤดูร้อนของปี ๑๙๕๐ ทหารเวียดนามประมาณ ๒๐,๐๐๐ คน ได้รับการฝึกอาวุธและติดอาวุธจาก จีน^(๗) นายพล โว เหงียน เซียบ ได้บันทึก ไว้ว่า “๑๙๔๙ เป็นปีแห่งชัยชนะที่โชติช่วงของการปฏิวัติจีน และการกำเนิดของสาธารณรัฐ ประชาชนจีน เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ยิ่ง

ใหญ่ครั้ง... ได้ส่งอิทธิพลต่อสงครามปลดแอก ของประชาชนเวียดนาม ปี ๑๙๕๐ ได้เปิดฉาก ใหม่ของการต่อต้านของพวกเรา ในฤดูหนาวของ ปีนั้น นับเป็นครั้งแรกที่ฝ่ายเราเปิดฉากการรุก ซึ่งนำไปสู่การปลดปล่อยจังหวัดเกาบาง, ลางซอน และลาวไก”^(๘) ฐานที่มั่นอันปลอดภัยตามพรมแดนจีน ได้ช่วยพลิกสถานการณ์ทางทหารของ โฮชิมินห์ และ โว เหงียน เซียบ จากฝ่ายรับมา เป็นฝ่ายยันและพร้อมที่จะรุก เมื่อสถานการณ์ เอื้ออำนวย

นับตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๕๐ จนถึงชัยชนะของ โฮชิมินห์ที่เดียนเบียนฟู ในปี ค.ศ. ๑๙๕๔ ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนามได้สนิทแนบแน่น มาก เพราะจีนได้ให้ความช่วยเหลือทางทหาร แก่สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามอย่างมหาศาล ต่างกับโซเวียตที่แทบจะไม่ได้ช่วยเหลือ เวียดนามอย่างไรเลย ในปี ๑๙๕๐ จีนได้ให้อาวุธ ปืนไรเฟิลแก่โฮชิมินห์เป็นจำนวนกว่า ๑๕๐,๐๐๐ กระบอก ปืนคาร์ไบน์ของอเมริกาที่ยึดได้ประมาณ ๑๐,๐๐๐ กระบอก^(๙) ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๕๑ ถึง ๑๙๕๔ จีนได้ให้ความช่วยเหลือมากกว่า ๘๐,๐๐๐ ตัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำมันปีโตรเลียม และ

(๖) A. Doak Barnett, *Communist China and Asia* (New York: Vintage Books, 1960) หน้า 305.

(๗) King Chen, *Vietnam and China, 1938-1954*, (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1969) หน้า 270.

(๘) Vo Nguyen Giap, *People's War, People's Army*, (New York: Bantam Books, Inc, 1968) หน้า 34.

(๙) King Chen, *op. cit.*, หน้า 261.

กระสุนปืน^(๑๐) ความช่วยเหลือของจีนได้ช่วยให้กองกำลังของโฮชิมินห์ประสบชัยชนะเพิ่มขึ้นและฝรั่งเศสต้องตกเป็นฝ่ายรับ ในตอนปลายปี ๑๙๕๓ นายพล อังรี นาวาร์ ผู้บัญชาการทหารฝรั่งเศสในเวียดนามได้วางแผนการรบโดยไปตั้งมั่นที่เดียนเบียนฟู

จีนได้สนับสนุนฝ่ายเวียดนาม โดยช่วยเหลือสร้างเส้นทางคมนาคมขนส่งจากเมือง มั่ง-สือ (Mengtzu) ในยูนนานไปสู่เดียนเบียนฟู คนขับรถชาวจีน ได้ขับรถบรรทุกขนส่งเสบียงอาหารอาวุธ และส่งกำลังบำรุงไปให้ทหารเวียดนามรอบ ๆ เดียนเบียนฟู นอกจากนี้จีนยังได้มอบปืนใหญ่ขนาด ๑๐๕ มม. อีก ๑๐๐ กระบอก ปืนต่อสู้อากาศยานขนาด ๓๗ มม. และปืนกลต่อสู้อากาศยานให้แก่ฝ่ายเวียดนาม^(๑๑) ปืนใหญ่เหล่านี้ได้ถูกถอดออกเป็นชิ้นส่วน และถูกนำขึ้นสู่ยอดเขารอบ ๆ เดียนเบียนฟู โดยกรรมกรชาวจีนและชาวเวียดนาม หลังจากนั้นก็จะประกอบชิ้นใหม่ และยิงทำลายฐานที่มั่นของฝรั่งเศสที่เดียนเบียนฟู การรบที่เดียนเบียนฟูได้ทวีความรุนแรงขึ้นจนถึงขั้นแตกหักในเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๕๔ และฝ่ายโฮชิมินห์ได้ประสบชัยชนะยึดเดียนเบียนฟูได้ในวันที่ ๗ พฤษภาคม^(๑๒)

สงครามต่อต้านฝรั่งเศสในเวียดนามได้กลายเป็นวิกฤตการณ์ระหว่างประเทศที่มหาอำนาจโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา เริ่มเข้ามาแทรกแซง มหาอำนาจต่าง ๆ ได้จัดประชุมที่เจนีวา เพื่อยุติความขัดแย้งในอินโดจีน โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ ๘ พฤษภาคม ๑๙๕๔ ซึ่งมีอังกฤษและสหภาพโซเวียตเป็นประธานของที่ประชุมร่วมกัน ประเทศอื่น ๆ ที่เข้าร่วมด้วยมีฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน และตัวแทนจาก ลาว กัมพูชา และเวียดนามของฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม หรือฝ่ายเวียดมินห์ได้ส่ง ฟามวันดง เป็นหัวหน้าคณะเข้าร่วมประชุมที่เจนีวา ฝ่ายเวียดมินห์ต้องการให้ประเทศในอินโดจีนทั้งสาม คือ ลาว กัมพูชา และเวียดนามเป็นเอกราช โดยเวียดนามทั้งประเทศตกเป็นของเวียดมินห์ ฝรั่งเศสและสหรัฐไม่ยอมตกลง และเสนอให้แบ่งเวียดนามออกเป็นสองส่วน เป็นเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ที่เส้นขนานที่ ๑๗ เวียดมินห์ไม่ยอมตกลง แต่ต่อมาถูกแรงกดดันจากโซเวียตและจีน จึงยอมประนีประนอมด้วย^(๑๓)

(๑๐) *Ibid*; หน้า 278.

(๑๑) *Ibid*; หน้า 297.

(๑๒) สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับความขัดแย้งและสงครามระหว่างเวียดนามกับฝรั่งเศส อ่าน Ellen J. Hammer, *The Struggle for Indochina 1940 - 1955* (Stanford, Stanford University Press, 1967)

(๑๓) Harold C. Hinton, *China's Turbulent Quest*. (Bloomington: Indiana University Press, 1972), หน้า 63

โซเวียตใช้อิทธิพลของตนกดดันให้เวียดนามที่ยอมประนีประนอม เนื่องจากโซเวียตไม่ต้องการ และยังไม่พร้อมที่จะเผชิญหน้ากับสหรัฐอเมริกา สหรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐมนตรีต่างประเทศดัลเลสได้เคยแถลงว่า จะโจมตีตอบโต้อย่างรุนแรง ถ้าผลประโยชน์ของอเมริกาถูกระทบกระเทือน และหลังจากนั้นอีกเดือนเศษก็ทดลองระเบิดเทอร์โมนิวเคลียร์ในแปซิฟิก โซเวียตในขณะนั้นก็ยังมีความขัดแย้งภายในระหว่างผู้นำ ระหว่างครุสเชฟกับมาเลนคอฟ เพื่อแย่งความเป็นผู้นำโซเวียตภายหลังการตายของสตาลิน นอกจากนี้ผู้นำโซเวียตในขณะนั้นให้ความสนใจแก่ยุโรป ซึ่งอยู่ใกล้กับโซเวียตมากกว่าเวียดนามหรือเอเชียที่อยู่ห่างไกล ด้วยเหตุผลดังกล่าว โซเวียตจึงยังไม่พร้อมที่จะเผชิญหน้ากับสหรัฐ หรือต้องการให้สงครามในเวียดนามยืดเยื้อหรือขยายตัว จึงพยายามกดดันให้เวียดนามที่ยอมประนีประนอมกับฝรั่งเศสและอเมริกา

จีนก็เช่นเดียวกันไม่อยากจะเผชิญหน้ากับอเมริกาในสงครามอีก ทั้งนี้เพราะจีนบอบช้ำมาจากสงครามเกาหลีที่เพิ่งสิ้นสุดลง ยิ่งไปกว่านั้นถ้าหากไม่ยอมประนีประนอม และสงครามเกิดลุกลามใหญ่โต ก็ไม่แน่ว่าโซเวียตจะให้ความสนับสนุน

สนุนช่วยเหลือหรือปกป้องเงินหรือเปล่า นอกจากนั้น จีนอาจคิดว่า ถึงแม้ว่า เวียดนามจะต้องถูกแบ่งเป็น ๒ ส่วน แต่ก็จะมีการเลือกตั้งในอีก ๒ ปีข้างหน้า ซึ่งก็เชื่อว่า เวียดนามยังคงสามารถประสบชัยชนะได้เวียดนามทั้งประเทศ เพราะฉะนั้นนอกจากโซเวียตแล้ว จีนก็มีความประสงค์ให้ความขัดแย้งในเวียดนามยุติ จึงพยายามเกลี้ยกล่อมให้เวียดนามที่ยอมประนีประนอม^(๑๔)

ในที่สุด ได้มีการตกลงกันเกี่ยวกับปัญหาอินโดจีนที่เจนีวา และมีการลงนามในข้อตกลงยุติความรุนแรงระหว่างฝรั่งเศสกับเวียดนามเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๑๙๕๔ โดย นายพลอังรีเดลตาย ลงนามแทนผู้บัญชาการกองทหารฝรั่งเศสในเวียดนาม และนาย ทา กวงบู รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม ลงนามแทนผู้บัญชาการกองทัพเวียดนาม และได้มีการออกแถลงการณ์ของที่ประชุมเจนีวาเกี่ยวกับปัญหาการฟื้นฟูสันติภาพในอินโดจีน เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๑๙๕๔ สารสำคัญของแถลงการณ์นี้คือ ให้มีการแบ่งเวียดนามออกเป็น ๒ ส่วน คือเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ที่เส้นขนานที่ ๑๗ และจะให้มีการเลือกตั้งเพื่อรวมเวียดนามในภายหลัง พร้อมกับตั้งคณะกรรมการระหว่างชาติเพื่อดูแลและควบคุมให้ดำเนินไปตามข้อตกลงนี้ โดยมีคานาดา อินเดียน และโปแลนด์ เป็นผู้แทน^(๑๕)

(๑๔) *Ibid.*, หน้า 64

(๑๕) รายละเอียดเกี่ยวกับการประชุมที่เจนีวา อ่าน George Mc T. Kahin and John W. Lewis, *The United States in Vietnam* (New York : Dell Publishing Co., Inc., 1969) หน้า 43-65.

อย่างไรก็ดี จีนกับเวียดนามมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดมากระหว่าง ค.ศ. ๑๙๕๐-๑๙๕๔ ความช่วยเหลือทางทหารของจีนได้มีส่วนสำคัญให้ฝ่ายเวียดนามที่ประสบชัยชนะที่เดียนเบียนฟู เลขาธิการพรรคกรรมกรของเวียดนาม ได้เคยเขียนว่า “ชัยชนะอันยิ่งใหญ่ของการปฏิวัติจีนในปี ๑๙๔๙ และความช่วยเหลืออันไม่อาจคำนวณได้ของประชาชนชาวจีนที่มีต่อสงครามต่อต้านของเราได้มีส่วนช่วยอย่างสำคัญต่อชัยชนะของสงครามต่อต้านของชาวเวียดนาม”(๑๖) ยี่สิบปีต่อมา ในปี ค.ศ. ๑๙๗๙ เมื่อเวียดนามมีความขัดแย้งกับจีน เวียดนามได้กล่าวหาจีนในสมุดปกขาวว่า จีนทรยศต่อประชาชนเวียดนามในที่ประชุมเจนีวา เพราะจีนยอมให้มีการประนีประนอมแบ่งเวียดนามออกเป็น ๒ ส่วน ในอนาคตถ้าหากเวียดนามขัดแย้งกับโซเวียต เวียดนามก็คงจะกล่าวหาโซเวียตเช่นกัน เพราะโซเวียตก็มีส่วนไม่น้อยไปกว่าจีน ในการประนีประนอมที่เจนีวา

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนาม

ค.ศ. ๑๙๕๕-๑๙๖๔

ภายหลังจากการประชุมที่เจนีวา โซซิมินห์ และเวียดนามที่คัดค้านหวังว่า คงจะได้ชัยชนะทางการเมืองทั้งหมดในไม่ช้า เมื่อมีการเลือกตั้งหัว

เวียดนาม ในขณะเดียวกันเวียดนามเหนือก็พยายามฟื้นฟูเศรษฐกิจ และทวีความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน จีนได้ให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเศรษฐกิจ ได้ส่งเจ้าหน้าที่มาให้คำแนะนำในการสร้างถนน สะพาน ตลอดจนดำเนินงานทางด้านอุตสาหกรรม ทางด้านการเมือง เวียดนามเหนือก็ได้รับอิทธิพลจากจีนอย่างมาก จะเห็นได้จากกรณีที่เวียดนามเหนือได้ดำเนินการปฏิรูปที่ดินโดยเลียนแบบจากจีน เวียดนามได้ขอให้จีนส่งเจ้าหน้าที่มาให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำในการจำแนกและจัดลักษณะการยึดครองที่ดิน แต่การปฏิรูปที่ดินในเวียดนามเหนือมีปัญหาถูกลูกต่อต้านและไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร(๑๗) ครอบงำเงินที่ เลขาธิการพรรคในขณะนั้นต้องลาออกจากตำแหน่ง และโซซิมินห์ขึ้นมาทำหน้าที่แทน ผู้นำของเวียดนามเริ่มแลเห็นว่า แนวทางของจีนอาจไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมของเวียดนามเหนือ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศยังคงราบรื่น

ในปี ค.ศ. ๑๙๕๗ ผู้นำของเวียดนามเหนือพยายามจะกระชับความสัมพันธ์กับโซเวียต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกิดความไม่พอใจที่มีเจ้าหน้าที่ของจีนอยู่ในเวียดนามจำนวนมากเกินไป หรืออาจ

(๑๖) Le Duan On Some Present International Problems, 2 ed., (Hanoi: Foreign Languages Publishing House, 1964) หน้า 182.

(๑๗) Donald S. Zagoria, *Vietnam Triangle : Moscow, Peking, Hanoi* (New York : Western Publishing Co. Inc, 1968) หน้า 101.

เป็นเพราะว่า เวียดนามเหนือต้องการได้รับความช่วยเหลือที่สมัยกว่าที่จีนจะสามารถให้ได้^(๑๘) ในวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๑๙๕๗ ประธานาธิบดี ไวโรซิลอฟของโซเวียตได้มาเยือนฮานอย และหลังจากนั้นอีก ๑ เดือน โซซิมินห์ก็เดินทางไปเยือนมอสโคว์ และยุโรปตะวันออกเพื่อติดต่อขอความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจมาพัฒนาประเทศ^(๑๙) นับตั้งแต่ปี ๑๙๕๗ ความช่วยเหลือจากโซเวียตและยุโรปตะวันออกได้ทวีขึ้น ในช่วงนี้ เวียดนามพยายามสร้างดุลย์แห่งความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับจีนและโซเวียต

ต่อมาเมื่อ ความขัดแย้งระหว่างจีนกับโซเวียตได้ปรากฏออกมาอย่างชัดเจนในปี ค.ศ. ๑๙๖๐ เวียดนามพยายามรักษาความเป็นกลางและทำหน้าที่แก้ไขความขัดแย้งระหว่างสองประเทศ ในเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๖๒ พรรคกรรมกรของเวียดนามได้ส่งจดหมายไปยังพรรคคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ เรียกร้องให้มีการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาขัดแย้ง และเสนอด้วยว่า ทั้งจีนและโซเวียตควรจะยุติการโจมตีซึ่งกันและกัน จนกว่าจะถึงเวลาการประชุม แต่การเรียกร้องของเวียดนามไม่เป็นผล

ในขณะนั้นเวียดนามเหนือเริ่มให้การสนับสนุนแก่ขบวนการต่อต้านรัฐบาลเวียดนามใต้

จีนก็ให้ความสนับสนุนแก่ขบวนการนี้เช่นกัน ในขณะที่โซเวียตกำลังดำเนินนโยบายลดความตึงเครียดกับสหรัฐ เวียดนามเหนือเริ่มเอนเอียงมาทางจีนมากขึ้น เลดวันได้แถลงต่อที่ประชุมคณะกรรมการกลางของพรรค เกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างโซเวียตกับจีนว่าสืบเนื่องมาจากความแตกต่างกันเกี่ยวกับแนวทางว่า “จะทำการปฏิวัติหรือไม่ จะต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของผู้ใช้แรงงาน และผู้ถูกกดขี่ขูดรีด จะต่อสู้เพื่อทำลายล้างจักรวรรดินิยมและทุนนิยมหรือไม่” เลดวันยังกล่าวต่อไปอีกว่า “พรรคคอมมิวนิสต์จีนภายใต้การนำของ สหายเหมา เจ๋อตุง ได้ปฏิบัติตามคำสอนของเลนินผู้ยิ่งใหญ่อย่างถูกต้อง”^(๒๐)

ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับจีนหลัง ค.ศ. ๑๙๕๔ เปลี่ยนแปลงขึ้น ๆ ลง ๆ ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๕๔-๑๙๕๖ เวียดนามสนิทและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจีนมาก และรับความช่วยเหลือจากจีนอย่างมาก ในปี ค.ศ. ๑๙๕๗ เวียดนามเริ่มกระชับความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียต เพื่อสร้างดุลย์แห่งอำนาจขึ้น ภายหลังจากปี ค.ศ. ๑๙๖๐ เวียดนามพยายามทำตัวเป็นกลางเกี่ยวกับข้อพิพาทระหว่างจีนกับโซเวียต แต่เวียดนามเหนือก็ยังคงมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อจีน แต่มิได้สนิทสนมนัก

(๑๘) Robert F. Turner, *Vietnamese Communism : Its Origins and Development*, (Stanford : Hoover Institution Press, 1975) หน้า 292.

(๑๙) P.J. Honey, *Communism in North Vietnam* (Cambridge : M.I.T. Press, 1963) หน้า 50-51.

(๒๐) Robert F. Turner, *op.cit* หน้า 297-298

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนาม

ค.ศ. ๑๙๖๕-๑๙๖๕

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนาม ในปี ค.ศ. ๑๙๖๕ เริ่มเย็นชาลง จีนกับเวียดนามเริ่มมีความเห็นไม่ลงรอยกันในหลายกรณี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อสงครามในเวียดนามได้เริ่มขยายตัว และทวีความรุนแรง ในเดือนสิงหาคม ๑๙๖๔ เรือรบสหรัฐในอ่าวตังเกี๋ยถูกกระสุนปืนของเรือลาดตระเวนของเวียดนามเหนือ รัฐบาลสหรัฐได้ใช้กรณีอ่าวตังเกี๋ยเพื่อเพิ่มอำนาจสั่งการให้แก่ประธานาธิบดี จอห์นสัน ในการจัดการกับเวียดนาม สหรัฐได้ส่งกำลังทหารจำนวนมากเข้าสู่เวียดนามใต้ และโจมตีทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือ^(๒๑)

การขยายตัวของสงครามและการเข้าแทรกแซงโดยตรงของสหรัฐ ได้ก่อให้เกิดการโต้เถียงกันในหมู่ผู้นำจีนเกี่ยวกับปัญหาการช่วยเหลือเวียดนาม ผู้นำจีนบางคนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง โลว์รูซิง เสนาธิการทหารของจีนมีความเห็นว่า สงครามในเวียดนามอาจขยายตัวมาถึงจีนได้ จีนจะต้องเตรียมพร้อมเพื่อป้องกันการโจมตีจากสหรัฐ และถ้าจำเป็นจริง ๆ ก็จะต้องส่งกองกำลังเข้า

สนับสนุนฝ่ายเวียดนามเหนือ เสนาธิการทหารโลว์รูซิงเสนอให้จีนปรับปรุงความสัมพันธ์กับโซเวียต เพื่อจะได้รับความช่วยเหลือและการคุ้มครองจากโซเวียต แต่นายพลหลินเปี้ยว รัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมจีนไม่เห็นด้วยกับโลว์รูซิง นายพลหลินเปี้ยว เห็นว่า การสู้รบในเวียดนามควรจะใช้ยุทธวิธี “ยึดเข็” และ “พึ่งตนเอง” แบบเดียวกับในสงครามปฏิวัติของจีน จีนไม่ควรเข้ายุ่งเกี่ยวกับสงครามเวียดนาม หลินเปี้ยวได้ประณามผู้นำโซเวียตและกล่าวว่าจะไม่มีการประนีประนอมกันระหว่างจีนกับโซเวียต เหม่าเจ๋อตุง เห็นด้วยกับนายพลหลินเปี้ยว และเห็นว่า สงครามประชาชนควรเป็นยุทธวิธีที่เวียดนามใช้ต่อต้านอเมริกา^(๒๒)

เวียดนามเหนือไม่เห็นด้วยกับนายพลหลินเปี้ยว เล่ดวัน ได้ออกแถลงว่า “เราไม่สามารถจะนำประสบการณ์ปฏิวัติของประเทศอื่นมาใช้กับประเทศของเรา” และเสริมว่า “เรามีได้ไม่เห็นความสำคัญของอาวุธและเทคโนโลยีของต่างประเทศ แต่เราต้องรู้จักวิธีใช้ซึ่งเหมาะสมกับสภาวะและลักษณะของประเทศเรา และวิธีทำสงครามของเรา”^(๒๓) ความเห็นที่ไม่ตรง

(๒๑) George McT. Kahin and John W. Lewis, *The United States in Vietnam*, *op.cit.*, หน้า 157-160

(๒๒) สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างผู้นำจีนกรณีสหรัฐทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือ อ่าน Uri Ra'anana, “Peking's Foreign Policy Debate 1965-1966” และ Donald Zagoria “The Strategic Debate in Peking,” ใน Tang Tsou (ed.) *China in Crisis* Vol. II, (Chicago : University of Chicago Press, 1968) หน้า 237-268

(๒๓) Donald S. Zagoria, *op. cit.*, หน้า 84-85

กันระหว่างจีนกับเวียดนามเริ่มปรากฏให้เห็น ผู้นำของเวียดนามเริ่มหันไปขอความช่วยเหลือทางทหารจากโซเวียตมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อจีนประสบความวุ่นวายภายในเพราะการปฏิวัติทางวัฒนธรรม แต่เวียดนามเหนือยังคงความสัมพันธ์กับจีนอยู่ต่อไป

ต่อมาในเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๖๘ เวียดนามเหนือและเวียดกงได้เริ่มการบุกครั้งใหญ่ในเทศกาลตรุษญวน ฝ่ายเวียดกงเสียหายอย่างหนักเป็นความพ่ายแพ้ทางทหาร แต่เป็นชัยชนะทางการเมืองเพราะทำให้กำลังขวัญของอเมริกาลดลง ประชาชนโงมตีรัฐบาลสหรัฐมากขึ้น จนประธานาธิบดีจอห์นสันประกาศไม่เข้าชิงตำแหน่งประธานาธิบดีอีก ต่อมาได้มีความพยายามที่จะเจรจาเพื่อยุติความรุนแรง จีนไม่เห็นด้วยกับการเจรจา เพราะจีนขณะนั้นยังคงเน้นการปฏิวัติการต่อสู้และการปลุกกระตมในการปฏิวัติวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนามเริ่มเสื่อมคลายลง เมื่อมีข่าวในวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๑๙๗๑ว่า ประธานาธิบดีนิกสันของสหรัฐอเมริกาจะเดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน หนังสือหนานดาน (Nhan Dan) ของเวียดนามได้โจมตีการเดินทางของนิกสันว่า “นิกสันพยายามจะให้มีการตกลงประนีประนอมกันในระหว่างมหาอำนาจ เพื่อที่จะบีบบังคับให้

ประเทศเล็กๆ ยอมรับในข้อตกลงประนีประนอมนั้น”^(๒๔) หนังสือฮอกแทป (Hoc Tap) ได้สะท้อนให้เห็นความหวาดระแวงและความไม่พอใจของเวียดนามเหนือต่องนี้ “ถ้าหากรัฐบาลนิกสันต้องการจะหาวิธีแก้ปัญหาเวียดนาม มันไม่มีทางอื่นนอกเสียจากเจรจาโดยตรงกับผู้แทนที่แท้จริงของประชาชนชาวเวียดนามเหนือและได้บุคคลที่จะตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของเวียดนามก็คือผู้ที่ได้ต่อสู้กับอเมริกา”^(๒๕)

เวียดนามเริ่มหวาดระแวงจีนและไม่พอใจที่จีนไปสนิทสนมกับสหรัฐ แต่เวียดนามก็มีได้แสดงท่าทีอะไรออกมามากกว่าการแสดงความไม่เห็นด้วยของเวียดนามในสื่อมวลชน โดยมีได้ประนามจีนหรือเอ่ยชื่อสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยตรง ความขัดแย้งเริ่มคุกรุ่นแต่ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนามยังคงดำเนินต่อไปตามปกติจนกระทั่งเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๙๗๕ ซึ่งเป็นเวลาที่เวียดนามเหนือได้ชัยชนะและครอบครองเวียดนามใต้ทั้งหมด

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนาม

ค.ศ. ๑๙๗๕-๑๙๗๙

หลังจากชัยชนะในสงครามเวียดนามในปี ค.ศ. ๑๙๗๕ ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนามเริ่มเสื่อมทรามลง ในขณะที่เวียดนามใต้ทวี

(๒๔) Nhan Dan (Hanoi) 19 July 1971

(๒๕) Hoc Tap (Hanoi) No. 8, August 1971

ความใกล้ชิดกับโซเวียตมากขึ้น ทั้งนี้เพราะโซเวียตสามารถให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามได้มากกว่า โซเวียตได้ให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามหลายโครงการ เช่น โครงการสร้างเขื่อนและโรงงานไฟฟ้า โครงการทั้งหมดเป็นมูลค่ามหาศาล ในขณะที่ความช่วยเหลือของจีนยังคงดำเนินต่อไป แต่ส่วนใหญ่มีขนาดเล็กและใช้แรงงานกรรมกรจีนเป็นจำนวนมาก เช่นการสร้างสะพาน ทางรถไฟ และโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก

สาเหตุสำคัญที่นำไปสู่ความสัมพันธ์ที่เสื่อมทรามลงจนถึงขั้นปะทะกันด้วยกำลังทหารระหว่างจีนกับเวียดนามในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๗๕ นั้น มีหลายประการด้วยกัน

๑. ปัญหาชาวเวียดนามเชื้อสายจีน (ชาวฮั่ว) เนื่องจากชาวจีนกับชาวเวียดนามได้มีความสัมพันธ์ติดต่อกันมาช้านาน ตลอดจนความใกล้ชิดกันทางด้านภูมิศาสตร์ จึงทำให้มีชาวเวียดนามเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ในเวียดนามมากทั้งในภาคเหนือและภาคใต้ ในเดือนมีนาคม ๑๙๗๘ รัฐบาลเวียดนามได้ดำเนินนโยบายเปลี่ยนแปลงเวียดนามภาคใต้ให้เป็นสังคมนิยม ได้ยึดปัจจัยการผลิตและธุรกิจของชาวฮั่วเข้าเป็นของรัฐ พร้อมทั้งดำเนินมาตรการเข้มงวดกับชาวจีนที่ประกอบการค้าส่วนบุคคลในฮานอย ทำให้ชาวฮั่วไม่แน่ใจในฐานะของตนเอง ชาวฮั่วหลายหมื่นคนพยายามหนีออกนอกประเทศหรืออพยพไป

อยู่จีน จีนได้โจมตีเวียดนามว่าละเมิดข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการถือสัญชาติ สิทธิ และหน้าที่ของชาวจีนในเวียดนามที่ได้มีการตกลงกันในปี คศ. ๑๙๕๕ จีนยังกล่าวหาว่าเวียดนามกดขี่ข่มเหงปราบปรามชาวฮั่ว เวียดนามก็กล่าวหาจีนว่า ปลุกปลั่นยุยงให้ชาวฮั่ว กระด้างกระเดื่อง ก่อความไม่สงบยิ่งไปกว่านั้น ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์อันยาวนานระหว่างจีนกับเวียดนามในสมัยโบราณ โดยที่จีนกับเวียดนามได้เป็นศัตรูกัน จักรพรรดิจีนในอดีตเคยส่งกองทัพมารุกรานและครอบครองเวียดนาม เวียดนามในปัจจุบันยังคงหวาดระแวงและหวั่นเกรงจีน โดยเกรงว่าชาวฮั่วจะเป็นสายลับหรือแนวที่ที่ห้าให้กับจีน เมื่อจีนกับเวียดนามไม่สามารถจะตกลงกันได้ในเรื่องชาวฮั่ว จีนจึงระงับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจให้กับเวียดนามพร้อมกับถอนเจ้าหน้าที่เทคนิคกลับจีน ต่อมาในวันที่ ๑๖ มิถุนายน ปีเดียวกันจีนได้สั่งให้เวียดนามปิดสถานกงสุล ๓ แห่งที่หนานหนิง कुนมิ้ง และกวางโจว โดยอ้างว่า เป็นเพราะเวียดนามไม่ยินยอมให้จีนจัดตั้งสถานกงสุลที่เมืองโฮซิมินห์ ดานัง และไฮฟอง เวียดนามได้ตอบโต้โดยการสั่งให้จีนระงับการบินระหว่าง कुนมิ้ง-ฮานอย-พนมเปญ

๒. ปัญหาพรมแดนและสิทธิเหนือหมู่เกาะในทะเลจีนตอนใต้ เวียดนามไม่พอใจที่จีนส่งกำลังทหารเข้ายึดหมู่เกาะพาราเซล

ในทะเลจีนตอนใต้ในเดือนมกราคม ๑๙๗๔ ซึ่งเวียดนามและจีนต่างอ้างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าหมู่เกาะเหล่านี้เป็นของตน การที่จีนกับเวียดนามมีความขัดแย้งเกี่ยวกับสิทธิเหนือหมู่เกาะพาราเซลและหมู่เกาะสแปรตลีในทะเลจีนตอนใต้ ก็เนื่องมาจากการคาดว่าจะมีทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำมันดิบฝังลึกอยู่นอกจากปัญหาสิทธิเหนือหมู่เกาะทั้งสองแล้ว ปัญหาพรมแดนก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งของกรณีพิพาทซึ่งสืบเนื่องมาจากการที่ฝรั่งเศสซึ่งเคยครอบครองเวียดนาม ได้บีบบังคับจีนสมัยราชวงศ์แมนจูซึ่งอ่อนแอให้ลงนามในสนธิสัญญากับฝรั่งเศสเกี่ยวกับพรมแดนระหว่างจีนกับเวียดนามของฝรั่งเศสใน ค.ศ. ๑๘๘๗ และ ๑๘๙๕ ซึ่งจีนได้ประท้วงว่าเป็นสัญญาที่ไม่เป็นธรรม เมื่อครั้งที่จีนกับเวียดนามยังคงเป็นมิตรสนิทกัน นายกรัฐมนตรีโจวเอินไหล และเลขาธิการพรรคกรรมกรของเวียดนาม เลดวัน ได้ตกลงเรื่องพรมแดนว่าให้คงถือเส้นแบ่งพรมแดนตามประวัติศาสตร์และรักษาสถานภาพเดิม (Status Quo) ส่วนการแก้ไขความขัดแย้งในเรื่องพรมแดนนี้ให้กระทำโดยสันติวิธีในเวลาต่อไป แต่การกระทบกระทั่งตามพรมแดนยังคงมีอยู่ และได้ทวีมากขึ้นเมื่อความสัมพันธ์เสื่อมทรามลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี ค.ศ. ๑๙๗๘

๓. ปัญหาอิทธิพลของโซเวียตในเวียดนาม เวียดนามเริ่มมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด

และได้รับความช่วยเหลือจากโซเวียตมากขึ้นหลัง ค.ศ. ๑๙๖๕ ซึ่งทำให้จีนไม่พอใจ ต่อมาความขัดแย้งระหว่างจีนกับโซเวียตได้ทวีความรุนแรงขึ้นจนถึงขั้นปะทะกันที่แม่น้ำอุสสุรีใน ค.ศ. ๑๙๖๙ จีนได้ประณามโซเวียตว่าแสวงหาความเป็นเจ้าและต้องการให้เวียดนามประณามโซเวียตด้วย เวียดนามไม่เห็นด้วยกับจีนในเรื่องนี้ ดังจะเห็นได้เมื่อครั้งที่เลดวัน เดินทางไปเยือนจีนเมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๗๗ ในงานเลี้ยงต้อนรับเลดวัน ประธานเหว่ กว๋-เฟิงของจีนได้กล่าวโจมตีทั้งจักรพรรดินิยมสังคมนิยมและจักรพรรดินิยม และได้แสดงความหวังว่า เวียดนามคงร่วมมือกับจีนในการต่อต้านอภิมหาอำนาจ เลดวันได้กล่าวตอบว่า “รู้สึกซาบซึ้งในความช่วยเหลือของจีน แต่เวียดนามก็ต้องขอขอบคุณโซเวียตและประเทศสังคมนิยมอื่น ๆ ที่ได้ช่วยเหลือเวียดนาม” ต่อมาเมื่อจีนตัดความช่วยเหลือแก่เวียดนาม เวียดนามก็ยิ่งเข้าไปมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับโซเวียตและกลุ่มบริวารโซเวียตในยุโรปตะวันออกมากยิ่งขึ้น โดยเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสภาความช่วยเหลือร่วมกันทางเศรษฐกิจหรือโคมีคอน (Comecon) ในวันที่ ๒๙ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๗๘ หลังจากนั้นอีก ๕ เดือน ในวันที่ ๓ พฤศจิกายน เวียดนามได้เซ็นสัญญามิตรภาพและความร่วมมือระหว่างกันกับโซเวียตเป็นระยะเวลา ๒๕ ปี ความสนิทสนมระหว่างจีนกับโซเวียตช่วยทวีความขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับจีนยิ่งขึ้น

๔. ปัญหาแกมพูชา ความขัดแย้งระหว่าง

เวียดนามกับแกมพูชาและการที่เวียดนามทำการโค่นล้มรัฐบาลแกมพูชาประชาธิปไตยของพอลพต จะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้จีนตัดสินใจบุกเวียดนาม จีนถือว่า อินโดจีนมีความสำคัญต่อความมั่นคงของจีน และจีนไม่ต้องการให้ชาติหนึ่งชาติใดไม่ว่าเวียดนามหรือโซเวียตเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคนี้ เมื่อเวียดนามสนับสนุนให้มีการจัดตั้ง **แนวร่วมแห่งชาติเพื่อการกู้ชาติแกมพูชา (KAMPUCHEAN NATIONAL UNITED FRONT FOR NATIONAL SALVATION)** โดยมีเฮงซัมรินเป็นประธาน ในวันที่ ๒ ธันวาคม ๑๙๗๘ และได้สนับสนุนแนวร่วมนี้ ทำการแทรกแซงทางทหารในแกมพูชา ในปลายเดือนธันวาคมจนสามารถมีชัยชนะยึดกรุงพนมเปญได้ในวันที่ ๗ มกราคม ๑๙๗๙ โคนล้มรัฐบาลของพอลพตและเอียงซารี ซึ่งจีนได้ให้ความอุปถัมภ์อยู่ นับเป็นการทำลายเกียรติภูมิและทำให้จีนเสียหายอย่างมาก จีนจึงจำเป็นต้องตอบโต้เพื่อปกป้องเกียรติภูมิและแสดงให้มิตรประเทศเห็นว่าจีนพร้อมที่จะปฏิบัติการเพื่อมิตรของจีน

จีนได้เริ่มส่งกองกำลังเข้าโจมตีทหารเวียดนามตามจุดต่าง ๆ ตลอดแนวพรมแดนในวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๑๙๗๙ กองทหารของจีนหลายหมื่นคน รถถังอีกกว่า ๑๐๐๐ คัน และ ปืนใหญ่ประมาณ ๑๕๐๐ กระบอก ได้รุกเข้าสู่เมืองต่างๆ ตามพรมแดน เช่น เมืองไลเซา ลาวไก ฮาเกียง

เกาบัง ดองดิ่ง และลางซอน เวียดนามได้ทำการต้านทานการรุกของจีนด้วยกำลังประมาณเจ็ดหมื่นห้าพันคนถึงหนึ่งแสนคน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นทหารประจำถิ่นและทหารบ้าน ทั้งสองฝ่ายได้ต่อสู้กันอย่างดุเดือดและเสียหายอย่างหนัก ในสงครามคราวนี้ จีนได้ประกาศว่าการปฏิบัติการทางทหารของจีนคราวนี้มุ่งหวังจะ “**ลงโทษ**” และ “**สั่งสอน บทเรียน**” แก่เวียดนาม เป็นสงครามที่จำกัดทั้งเวลาและสถานที่ จีนมีเป้าหมายที่จะทำลายกำลังทหารของเวียดนามและฐานทัพตามพรมแดนตลอดจนเศรษฐกิจของเวียดนาม จีนหวังด้วยการโจมตีเวียดนามของจีนคงจะช่วยผ่อนคลายความกดดันทางทหารของเวียดนามในแกมพูชาที่มีต่อฝ่ายพอลพตลง นอกจากนั้นจีนยังต้องการแสดงว่าจีนพร้อมที่จะช่วยมิตรประเทศ และโซเวียตนั้น มิได้มีอะไรน่ากลัว และก็ “**ไม่แน่จริง**” ด้วย แม้ทัพคนสำคัญของจีนทางด้านยุทธการคือ นายพล หยาง เต๋ ฉื่อ อายุ ๖๙ ปี ซึ่งเคยบังคับบัญชามณฑลทหารหูฮ่าน และย้ายมาอยู่ที่คุนมิง นายพลหยางผู้นี้เคยมีประสบการณ์ในสงครามเกาหลีเป็นรองผู้บัญชาการกองกำลังอาสาจีนในเกาหลี ส่วนผู้บัญชาการทหารได้แก่ แม่ทัพมณฑลทหารกวางตุ้งชื่อ นายพล สู่ ฉื่อ หยู ซึ่งเป็นคนสนิทของรองนายกรัฐมนตรี เต็ง เสี่ยวผิง

จีนได้ประเทศถอนทหารในวันที่ ๕ มีนาคม และสิ้นสุดการถอยทหารในวันที่ ๑๖ มีนาคม หลังจากนั้นไม่นาน ทั้งเวียดนามและจีนได้มีการ

เจรจาเพื่อแก้ไขข้อพิพาท การเจรจาได้เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน ที่ฮานอย โดยมีนายฟานเหียน เป็นหัวหน้าคณะเวียดนาม และนายหานเหนียน หลง เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนจีน ฝ่ายเวียดนามได้ยื่นข้อเสนอของตนดังนี้ คือ

๑. ห้ามมาตรการเร่งด่วนเพื่อประกันสันติภาพและความมั่นคงในเขตแดนของสองประเทศด้วยการยุติการกระทำใด ๆ ที่ช่วยก่อให้เกิดสงครามตั้งเขตปลอดทหารระหว่างสองประเทศ แลกเปลี่ยนบัญชีรายชื่อผู้ที่ถูกจับกุมระหว่างสงคราม จัดตั้งคณะกรรมการร่วมทั้งสองฝ่าย เพื่อควบคุมมาตรการดังกล่าว

๒. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระดับปกติระหว่างประเทศทั้งสองบนพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ไม่แทรกแซงและรุกรานกัน

๓. เจรจาปัญหาชายแดนและดินแดนของประเทศทั้งสอง โดยให้ตั้งอยู่บนหลักการของการเคารพสถานภาพเดิมของเส้นแบ่งเขตแดนประวัติศาสตร์ ซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสและราชวงศ์เซ็งได้ลงนามกันหลังการประชุมปักปันเขตแดนกันในปี ๑๘๘๗ และ ๑๘๙๕

อย่างไรก็ดี ข้อเสนอดังกล่าวของเวียดนามไม่ได้ทำให้การเจรจาประสบความสำเร็จขึ้นมา และต่อมาเมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ผู้แทนจีนจึงเป็นฝ่ายยื่นข้อเสนอขึ้นมาบ้าง ซึ่งมี ๘ ข้อด้วยกัน คือ

๑. เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐาน ๕ ประการ คือการเคารพในอธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดน การไม่แทรกแซงกิจการภายในระหว่างกัน ความเสมอภาค และผลประโยชน์ร่วมกัน

๒. มิให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแสวงหาความเป็นเจ้าในอินโดจีน เอเซียอาคเนย์ หรือส่วนอื่น ๆ ของโลก และแต่ละฝ่ายจะคัดค้านความพยายามของประเทศอื่นที่จะกระทำดังกล่าว และจะต้องไม่ตั้งกองทหารของตนในประเทศอื่นด้วย

๓. ทั้งสองฝ่ายจะเคารพในเส้นเขตแดนจีน-เวียดนาม ตามที่ได้ปักปันกันไว้ในสัญญาที่จีนทำกับฝรั่งเศส ส่วนปัญหาพรมแดนที่ยังคาราคาซังกันอยู่นั้น จะคงไว้ซึ่งสถานภาพเดิมตามที่คณะกรรมการจีน-เวียดนาม ได้ทำกันไว้ในปี ๑๘๕๗-๑๘๕๘

๔. แต่ละฝ่ายจะเคารพอธิปไตยเหนือเขตน่านน้ำ ๑๒ ไมล์ของอีกฝ่ายหนึ่ง และทั้งสองฝ่ายจะกำหนดเขตเศรษฐกิจและไหล่ทวีปตามข้อตกลงในหลักการว่าด้วยทะเลสากลที่ยึดมั่นในปัจจุบัน

๕. เกาะซีซา (พาราเซลส์) และน่านซา (สแปรตลีย์) นั้นเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของจีน เวียดนามจะต้องถอนกลับไปอยู่ในที่เดิมที่ได้รับการรับรองและจะต้องเคารพอธิปไตยเหนือเกาะนั้นทั้งสอง

๖. พลเมืองของประเทศหนึ่งที่อยู่อาศัยอยู่ในอีกประเทศหนึ่งต้องเคารพกฎหมาย และการ

ดำเนินชีวิตของประเทศที่ตนอาศัยอยู่ และรัฐบาลของประเทศที่บุคคลนั้นมีภูมิลำเนาอยู่จะรับรองในสิทธิและผลประโยชน์ของคนเหล่านั้น ไม่กลั่นแกล้ง หรือข่มขู่โดยมิชอบด้วยกฎหมาย

๗. ให้อำนาจรัฐบาลเวียดนามรับเอาชาวเวียดนามที่ถูกผลักดันเข้าไปในเขตดินแดนจีนกลับคืนประเทศเวียดนาม

๘. การสร้างทางรถไฟ การค้า การบิน พลาเรือ น คมนาคม จะมีการเจรจาโดยส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

ทางฝ่ายเวียดนามไม่ยอมรับข้อเสนอของจีน และทั้งสองฝ่ายได้เจรจากันหลายครั้ง แต่ไม่อาจตกลงอะไรกันได้ นอกจากแลกเปลี่ยนเชลยศึกจำนวนหนึ่งเท่านั้น ในปัจจุบันสถานการณ์ที่พรมแดนระหว่างจีนกับเวียดนามยังคงตึงเครียด และอาจประทุขึ้นอีกก็เป็นได้

สรุป

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนามนับตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๕๐ เป็นต้นมา ได้เริ่มต้นจากการเป็นมิตรสนิทร่วมอุดมการณ์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในการต่อสู้กับฝรั่งเศสและอเมริกาเป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของอุดมการณ์และผลประโยชน์ร่วมกัน ผลประโยชน์ระหว่างสอง

ประเทศที่เคยร่วมกันเริ่มแปรเปลี่ยนความขัดแย้งระหว่างจีนกับโซเวียต ตลอดจนการที่เวียดนามทวีความใกล้ชิดกับโซเวียตและจีนเริ่มปรับความสัมพันธ์กับสหรัฐ ได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนาม จีนไม่พอใจและหวั่นเกรงว่าเวียดนามจะกลายเป็นเขตอิทธิพลของโซเวียต ซึ่งมีผลสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์ต่อความมั่นคงของจีนในขณะที่จีนต้องเผชิญกับทหารโซเวียต ๔๐ กองพลทางตอนเหนือ ในขณะที่เดียวกัน เวียดนามก็มีความเห็นไม่ลงรอยกับจีนในหลายๆ เรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับยุทธวิธีการทำสงครามในเวียดนามใต้ ทั้งไม่พอใจที่จีนสนับสนุนการทำสงครามน้อยไป และให้พึ่งตนเอง เวียดนามจึงไปพึ่งโซเวียตมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น เวียดนามหวาดระแวงเมื่อเห็นจีนปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐ และเกรงจีนจะรุกราน ความเห็นที่ไม่ลงรอยกันและความหวาดระแวง ได้กลายเป็นความขัดแย้งที่ไม่อาจประนีประนอมได้ การที่เวียดนามส่งทหารเข้ายึดกัมพูชาจากรัฐบาลพอลพต ที่จีนสนับสนุนอยู่จึงกลายเป็นจุดแตกหักของความสัมพันธ์และนำไปสู่สงคราม อุดมการณ์ที่เคยร่วมกัน ผลประโยชน์ที่เคยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้แปรเปลี่ยนไป และในที่สุด สหชาติได้กลับกลายเป็นศัตรู...